

QUARANTAINE

WIM DANIËLS BIJ UITGEVERIJ THOMAS RAP

Komkomma

Mieters!

Groeten uit Brabant

Gnoeg is gnoeg

Spijkerbalsem

De taal achterna

Blits!

De tambour-maître

De taal van toen

Koken met taal

Houdoe!

Het dorp

De zomer van 1945

Wim Daniëls

Quarantaine

2020

THOMAS RAP
AMSTERDAM

Op pagina 104 en 105 staan strofen uit het gedicht ‘In memoriam Beertje van M.’ van C. Buddingh’ (*Buddingh’ gebundeld*, 2010, Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam).

Copyright © 2020 Wim Daniëls
Omslagontwerp bij Barbara
Foto auteur Merlijn Doomernik
Vormgeving binnenwerk Perfect Service
Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 004 0677 3

NUR 301

thomasrap.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

MAART 2020

Karel Vielligers was net gearriveerd op het bungalowpark. Hij zat nu aan een tafel, buiten, vlak bij de ingang van het receptiegebouw. De man van de receptie had hem een welkomstdrankje gegeven. Even verderop, op een strook gras, gooide een vrouw steeds een balletje naar een hond met goudkleurig haar. Ook het haar van de vrouw was goudkleurig. Hij schatte haar een jaar of dertig. De hond rende steeds achter het balletje aan dat ze weggooiden – ‘Pak het dan!’, riep ze elke keer – nam het in zijn bek en bracht het naar haar terug. Maar bij een nieuwe worp stuiterde de bal over een muur. Het kwam door de hond, die hard achter het balletje was aangerend, dat nog opveerde toen hij het met zijn bek wilde grijpen. Het viel op zijn snuit en vloog daardoor over de muur heen. De hond rende erachteraan, maar hield halt bij de muur. Hij zette zijn voorpoten ertegenaan en kon zo waarschijnlijk net over de muur heen kijken. Die muur was eigenlijk trouwens maar een muurtje, nog

geen meter hoog. De vrouw liep er nu ook naartoe. Ze keek ongetwijfeld naar waar het balletje heen was gerold maar maakte geen aanstalten om over het muurtje te klimmen om het te gaan halen. Mogelijk lag er een steile helling achter, waardoor het balletje een eind naar beneden was gerold. Karel kon niet zien wat er achter het muurtje was. Hij zat er te ver vandaan. De hond en de vrouw keken elkaar aan. Toen liep de vrouw naar de receptieruimte. De hond ging haar meteen achterna. De vrouw bleef in de deuropening staan en begon te praten. Tegen de man van de receptie, zo nam Karel aan, met wie hijzelf net ook had gesproken. Karel hoorde wat ze zei: ‘Ik was met Doet met het balletje aan het spelen en toen...’ Ze sprak even niet verder, maar keek om naar de hond, draaide haar hoofd weer half terug en zei: ‘Misschien moet hij het trouwens zelf maar vertellen.’

De zin verraste Karel. Hij moest erom grinniken, pakte een pen uit de binnenzak van zijn colbert en schreef de woorden van de vrouw op de achterkant van de envelop die hij voor zich had liggen: ‘Misschien moet hij het trouwens zelf maar vertellen.’

De man van de receptie, Ruud was zijn naam, kwam naar buiten. De vrouw wees naar het muurtje: ‘Daaroverheen.’ Ruud liep naar het muurtje, met de vrouw en de hond achter zich aan. ‘Laat maar liggen’, zei hij al snel, ‘ik heb er nog wel meer.’

‘Sorry’, reageerde de vrouw. ‘Het ging per ongeluk.’

‘Geeft niet’, zei Ruud. ‘Zal ik een ander balletje pakken?’

Ze keek even naar de hond, die nu driftig bezig was een gat in het gras te graven.

‘Niet doen!’, riep Ruud tegen de hond.

‘Nee, nu niet’, antwoordde de vrouw. En toen keek ze naar Karel. Voor het eerst, terwijl hij steeds naar haar en de hond had gekeken. Ze glimlachte en gaf hem een knikje. De dame met het hondje, dacht Karel. Ze liep weg, het park in, waarschijnlijk naar een van de bungalows. Het was zondag. Woensdag zou Karel haar pas terugzien.

*

Karel was voor een week naar Frankrijk afgereisd om zijn proefschrift te voltooien. Het kwam er in Nederland op de een of andere manier niet van. Thuis en op zijn werk, op de afdeling Gynaecologie van streekziekenhuis Oostbaan, was het hem niet gelukt de definitieve versie te maken. Er was voortdurend van alles geweest wat hem had afgeleid. Een collega had hem gewezen op het vakantiepark waar hij nu was: Proumou, in een heel rustig gebied in de Dordogne. Hier zou het moeten gebeuren. De eigenaar ervan was een Nederlander en ook Ruud, die het park min of meer beheerde, kwam uit Nederland.

Karels proefschrift ging over het fenomeen van de kunstmatige baarmoeder, een nagebootste baarmoeder waarin een bevruchte eicel – bevrucht via ivf – van meet af aan grootgebracht kon worden, dus zonder ooit in de natuurlijke baarmoeder van de moeder te hebben gezeten. In Japan waren er al succesvolle experimenten mee uitgevoerd, met menselijke embryo's. Tot op een bepaalde hoogte dan, tot twintig dagen, langer mocht nog niet bij mensen. Met dieren, waaronder geiten en muizen, waren al wel ten volle uitgevoerde, succesvolle experimenten gedaan, dus vanaf de bevruchting tot en met volgroeide foetussen, volledig in een kunstmatige baarmoeder. Je kon zo'n baarmoeder vergelijken met een aquarium of een ruimtecapsule.

Karels insteek bij zijn proefschrift was niet de techniek van de kunstmatige baarmoeder maar de ethiek ervan: moest je zoiets willen? Moest de samenleving erop afstevenen dat embryo's niet meer in de baarmoeder van de moeder tot wasdom zouden komen maar daarbuiten, geheel los van de moeder?

Hij had met grote tussenpozen vier jaar aan zijn proefschrift gewerkt. Met tamelijk veel plezier. Het schrijven vond hij prettig. Maar tot een afronding was het nog steeds niet gekomen.

Karel had er wel over gearzeld om zijn reis naar Proumou te maken. Er waarde een virus rond, het coronavirus, ook wel Covid-19 genoemd. Dat virus leek de

samenleving steeds meer in zijn greep te krijgen. Aanvankelijk waren de berichten geruststellend geweest. Het zou allemaal meevallen. Het was meer iets van China, waar de uitbraak was begonnen en waar veel besmettingen waren, met als gevolg dat de overheid daar rigoureuze maatregelen had genomen om het virus in te dammen en verspreiding binnen China en naar het buitenland te voorkomen. Hele steden had de Chinese regering afgesloten van de buitenwereld. Het dodental was gezien de grote Chinese populatie vooralsnog bijzonder klein gebleven, als je de Chinese cijfers daarover tenminste mocht geloven, want dat was in het geval van China altijd de vraag. Maar het land was er ondanks de maatregelen niet in geslaagd het virus binnen zijn grenzen te houden. Men was blijkbaar toch te laat in actie gekomen. Inmiddels waren er ook veel besmettingen in Europa vastgesteld, vooral in Italië en Spanje. En het dodenaantal liep op. In Nederland net zo goed, waar het virus eveneens was opgedoken. Voor Nederland leken de eerste besmette mensen stuk voor stuk een connectie te hebben met Noord-Italië. Ze waren er op wintersport of werkbezoek geweest. Sommigen van hen hadden daarna in Nederland nog carnaval gevierd en zo zou het virus zich verspreid hebben. Maar het leek vooralsnog allemaal binnen de perken te blijven. De gezondheidsdienst van de overheid, het RIVM, had ook nog geen groot alarm geslagen. De besmette mensen

en degenen met wie ze in contact waren geweest, waren in quarantaine geplaatst, veelal thuisquarantaine, wat niet meer inhield dan dat ze binnen moesten blijven. Wel waren onder druk van leerkrachten en ouders alle scholen voorlopig gesloten. En iedereen had het advies gekregen veelvuldig de handen te wassen en op gepaste afstand van elkaar te blijven. *Social distancing* was de gehanteerde term daarvoor.

Verschillende van Karels collega's in het ziekenhuis hadden hem gezegd dat hij gerust een week schrijfverlof kon nemen, als hij maar niet naar Noord-Italië zou gaan. En nu zat hij dus hier, in de Dordogne in Frankrijk, om de laatste hand te leggen aan zijn proefschrift. Hij had er vertrouwen in dat het hem zou lukken.

*

Zijn bungalow lag helemaal aan het einde van het vakantiepark. Hij wilde zo veel mogelijk rust om zich heen en geen hinder ondervinden van andere mensen die op het park verbleven. Hij had om de meest afgelegen bungalow van het park gevraagd. Die leek hij te hebben gekregen.

Maar het was sowieso rustig op het park, had hij al gemerkt. Het was maart. Op de parkeerplaats hadden er bij zijn aankomst drie auto's gestaan, meer niet. En hij had naast Ruud niet meer dan vijf mensen op het

park gezien. Op zondag alleen de vrouw die met de hond had gespeeld. Op maandag was hij niet naar buiten geweest, helemaal niet. Hij deed het die eerste volledige schrijfdag met het brood dat hij van thuis had meegenomen. Dinsdag was hij even naar het dorp gereden, een kilometer of acht van het vakantiepark vandaan, om er enkele croissants en een krentenbrood te halen. Hij was niet van plan deze week te gaan koken.

De vier mensen die Karel die dag op het park had gezien, leken twee stellen te zijn. Hij had ze vriendelijk gegroet. En ze hadden vriendelijk teruggegroet. De vrouw die hij met het hondje had zien spelen, had hij niet meer ontmoet. Dat vond hij aan de ene kant jammer. De envelop met daarop de zin die ze had gezegd, had hij naast zijn laptop gelegd. Hij had de zin tal van keren herlezen. Het was een intrigerende zin. En door die zin vond hij ook de vrouw intrigerend. Maar ze mocht hem niet gaan afleiden. Dat zou het werk aan zijn proefschrift niet ten goede komen. Daarom vond hij het ook wel best dat hij haar niet meer had getroffen.

De hond had hij nog wel gezien. Die hoorde bij het park, had Karel geconcludeerd, en bij Ruud. Hij was de receptie op dinsdag nog een keer in gelopen om aan Ruud te vragen waar de dichtstbijzijnde bakker zat. De hond was toen opgesprongen uit een mand die naast de receptiebalie stond. ‘Doet, liggen!’, had Ruud geroepen. De hond leek er even over te willen nadenken of

hij dat zou doen. Uiteindelijk deed hij het wel.

Doet. De vrouw die met de hond gespeeld had, had die naam ook al uitgesproken. Doet. Welke spelling er precies bij hoorde, wist Karel niet. Misschien was het Doute, ze waren tenslotte in Frankrijk, *sans doute*, zonder twijfel.

*

Hoewel de vrouw hem via de zin op de envelop af en toe bezighield, maakte Karel in de eerste drie dagen van zijn verblijf op het park toch flinke vorderingen met zijn proefschrift. Meteen op de eerste dag al, de zondag, had hij een goede ingeving gehad door de volgorde van een paar tekstdelen helemaal om te gooien. Opeens bleek alles veel soepeler op elkaar aan te sluiten. Het paste beter. Dat hij dat niet eerder had gezien. En niet alleen binnen de hoofdstukken liep het nu gesmeerder, de hoofdstukken zelf sloten door zijn aanpassingen ook beter op elkaar aan. De lijn was helderder. Daardoor kon hij veel gemakkelijker de conclusies formuleren en de samenvatting schrijven.

Zijn promotie was over twee maanden gepland, eind mei. Karel verwachtte dat zijn proefschrift opzien zou baren, niet zozeer binnen zijn vakgebied zelf, de gynaecologie, maar wel daarbuiten, in het publieke domein. Want ja, hij wilde enkele stevige conclusies niet uit de

weg gaan. Het toekomstbeeld dat hij van zwangerschappen schetste, zou beslist tot heftige reacties leiden. Daarop moest hij zich voorbereiden. Er zouden ongetwijfeld aanvragen komen van praatprogramma's. Misschien dat zijn proefschrift zelfs tot vragen in de Tweede Kamer zou leiden. Kamerleden zouden wellicht willen weten of de minister van Volksgezondheid al een standpunt had ingenomen over dit onderwerp. En ook of er door ethische commissies al over was nagedacht.

Karels specialisme als gynaecoloog had overigens niets van doen met kunstmatige baarmoeders. Hij had zich gespecialiseerd in sperma, een woord waaraan hij zelf nogal een hekel had. Hij sprak liever van mannelijk zaad. In zijn dagelijkse werkpraktijk hield hij zich voor een belangrijk deel bezig met de kwaliteit van mannelijk zaad, of meer nog met de afnemende kwaliteit ervan. Die afnemende kwaliteit was er steeds vaker de oorzaak van dat de kinderwens van een stel niet in vervulling ging. Niet zelden waren genetisch afwijkende eicellen van de vrouw de spelbreker of had haar baarmoederslijmvlies niet de gewenste compactheid om een bevruchte eicel te laten innestelen, maar meer en meer draaide het toch om de inferieure kwaliteit van het mannelijk zaad. Dat zaad nam zo snel in kwaliteit af, dat er een groot vruchtbaarheidsprobleem bij mannen dreigde. Over dertig, veertig jaar zouden de wacht-

kamers van gynaecologen vol zitten met onvruchtbare mannen, wist Karel vrijwel zeker. Hij had het kwaliteitsverlies van het mannelijk zaad net zo goed kunnen kiezen als onderwerp van zijn proefschrift. Maar bij de eerste verkenningen voor een promotieonderzoek was zijn promotor met het onderwerp van de kunstmatige baarmoeder aan komen zetten. En dat had Karel ook buitenmatig interessant gevonden. Het had hem bovendien verstandig geleken een tweede specialisatie te ontwikkelen.

Op dinsdagavond was Karel met zijn proefschrift zo ver gevorderd dat de hoofdstukken op orde waren en de conclusies er lagen. Hij had verder al een eerste versie van de samenvatting geschreven. Die moest nog wel wat meer kleur krijgen, maar het fundament ervan was goed. En dan waren er nog de stellingen die hij moest formuleren. De geboekte voortgang stelde hem zo tevreden dat hij zichzelf voor woensdagochtend wat vrije tijd gunde om een flinke wandeling te maken.

*

Karel stond op woensdagmorgen vroeg op. Op internet zag hij dat de berichten over het coronavirus alarmender werden. Er waren in Nederland nu al meer dan driehonderd mensen aan overleden. In Italië waren het er al een paar duizend en in Spanje liep het dodental

nog sneller op. Het ging voor het overgrote deel wel om mensen die al anderszins ziekelijk waren geweest. Het aantal besmette mensen was intussen nauwelijks meer te tellen. Ook in de vs waren er nu grote besmettingshaarden.

Karel had er een goede vriend en collega, Gijs, via de telefoon nog over gesproken. Er was volgens hem sprake van een agressief en vooral onvoorspelbaar virus, dat razendsnel toe kon slaan. Maar de plotselinge paniek erover en de maatregelen die daardoor nu waren genomen in veel landen, vond hij buitenproportioneel.

Gijs was longarts en ic-arts, iemand die erbovenop zat. Hij had vaak een nogal onconventionele kijk op de medische wereld. Hij had het coronavirus tegenover Karel niet gebagatelliseerd, helemaal niet. ‘Het kan de longen binnen de kortste keren ruïneren, onvoorstelbaar snel’, had hij gezegd, ‘maar bij een virus vallen helaas nu eenmaal altijd slachtoffers’, had hij eraan toegevoegd, ‘bijna tienduizend in de winter van 2017-2018, in Nederland, hè.’ Dat was toen volgens Gijs een oversterfte van zo’n zeventienduizend mensen geweest, want gemiddeld gaan er in een griepgolf in Nederland 2700 mensen dood aan de griep: ‘En drie keer zoveel mensen als gemiddeld kregen in die winter een longontsteking: veertigduizend.’ Gijs dacht dat die bijna tienduizend doden nu niet gehaald gingen worden in Nederland.

En, zei hij: ‘De druk op de ic’s, die nu lijkt te ontstaan, was toen natuurlijk ook groot. Je hoorde er destijds alleen vrijwel niemand over. Sla de voorpagina’s van de kranten uit die winter er maar op na. Het was minimaal wat erover bericht werd. De commotie in de media, aangestuurd door de politiek, of andersom, is nu vele malen heftiger. En die commotie is zeker zo besmettelijk als het virus zelf. Mensen gaan er rare dingen door zeggen en doen.’

*

Iets over zevenen stond Karel op woensdagochtend buiten. Het was een koude nacht geweest en nu was het nog altijd fris. Overdag was de temperatuur de laatste dagen steeds fors opgelopen en dat zou ook vandaag wel weer het geval zijn. Nu, op deze vroege ochtend, was het nog jassenweer. Karel had zijn jack aangedaan en een das omgeslagen. Hij begon aan een tocht te voet naar het dorp waar hij eerder brood had gehaald. Hij had zin in een paar verse croissants. Die ging hij halen bij de bakker waar hij de dag ervoor al was geweest. En daar bij die bakker was het dat hij de vrouw trof die bij zijn aankomst op het park met de hond had gespeeld.

Eerst had hij niet in de gaten dat ze er was. Ze moest binnengekomen zijn terwijl hij al binnen was. Maar op-

eens zag hij haar toen hij zijn croissants bestelde. Hij zag haar via de spiegel die een deel van de muur achter de toonbank besloeg. Hij draaide zich direct om. De vrouw keek hem glimlachend aan. Ze knikte. Karel knikte glimlachend terug.

Toen hij zijn croissants had en de winkel verliet, hadden ze weer even oogcontact. Op de stoep van de bakkerszaak wachtte Karel tot ze ook naar buiten kwam.

‘Hallo’, zei hij.

‘Hoi’, reageerde ze.

‘We zitten op hetzelfde bungalowpark’, ging Karel verder.

‘Ik weet het’, zei de vrouw.

‘Ben je op vakantie hier, als ik vragen mag?’

‘Nee’, zei ze, ‘ik werk aan een proefschrift.’

‘Je meent het’, was Karels verbaasde reactie, ‘ik ook.’

‘Dat had ik al wel gedacht’, zei de vrouw.

‘Hoezo?’

‘Nou, op het park komen veel mensen uit Nederland die aan hun proefschrift werken. Het zingt in Nederland in wetenschappelijke kringen een beetje rond dat je hier moet zijn om voortgang te boeken met je proefschrift. Het park staat bekend als het proefschriftenpark. Wist je dat niet? De bijnaam van het park is niet voor niets Promo.’

‘Nee, dat wist ik niet.’

‘Ja, vorige week zat er ook nog iemand uit Nederland

die met zijn proefschrift bezig was. Maar jij dus ook. Wat is je onderwerp?’

Karel gaf een antwoord dat iets uitgebreider was dan alleen ‘de kunstmatige baarmoeder’, want hij wist dat de meeste mensen er nog geen weet van hadden. Zijn eigen stellingname over het onderwerp liet hij echter achterwege.

‘Wat bijzonder’, zei ze. ‘Wat ben je dan van beroep?’

‘Gynaecoloog’, antwoordde hij, ‘maar waar schrijf jij over?’, vroeg hij snel. Hij vond dat hij lang genoeg aan het woord was geweest.

‘Nee, wacht even’, zei de vrouw. ‘Denk je dat die kunstmatige baarmoeder er werkelijk gaat komen?’

‘Als iets technisch mogelijk is, en dat is hier het geval, dan komt er een moment waarop de techniek het eindresultaat wil laten zien. Dus ja, die kunstmatige baarmoeder gaat er komen. Of die is er al. Bij dieren heeft hij al tot eindresultaten geleid. Bij mensen zal hij eerst ingezet worden voor veel te vroeg geboren kinderen, die daarmee toch levensvatbaar worden. En uiteindelijk zal een zwangerschap zich volledig in een kunstmatige baarmoeder gaan voltrekken. Daar ben ik zeker van.’

‘Wat een raar idee’, zei de vrouw. ‘Ben jij er zelf een voorstander van?’

Karel gaf een ontwijkend antwoord. Dat had hij tot nu toe steeds gedaan als mensen hem die vraag stelden. Op de een of andere manier wilde hij zijn standpunt

nog liever niet prijsgeven. Het was niet dat hij er nog over twijfelde. Maar toch was er schroom om er mee naar buiten te komen.

‘Nu jij’, zei hij, ‘wat voor promotieonderzoek doe jij?’

‘Interpunctie, leestekens.’

‘O, dat is net zo goed bijzonder’, zei Karel. ‘Ben je taalkundige?’

‘Ja.’

‘Wat onderzoek je dan specifiek over leestekens?’

‘Wat de status ervan is, of je er rechten aan kunt ontlenu, bijvoorbeeld in juridische teksten, waar een komma voor een beslissende betekenisverandering kan zorgen.’

‘Interessant. Spelen leestekens dan vaak een rol in juridische zaken?’

‘Niet heel vaak, maar als het zo is, gaat het wel ergens over.’

‘Zoals?’

‘Nou, er zijn bijvoorbeeld rechtszaken die gaan over testamenteu waarin een komma bepalend kan zijn naar wie een erfenisdeel gaat.’

‘Heb je daar een voorbeeld van?’

‘Ik zou het voor je op papier moeten zetten om het goed te kunnen uitleggen. Maar stel: mevrouw Pietersen heeft het volgende in haar testament geschreven, en ik citeer nu zogenaamd: “Mijn vermogen dat in aandelen zit vermaak ik aan mijn zoon Harm.” Dan kan het

veel uitmaken of er na “vermogen” wel of geen komma is gezet.’

‘Zeg die zin nog eens’, vroeg Karel.

Ze herhaalde de zin en legde uit wat het verschil in betekenis was mét en zonder komma.

‘Hoever ben je met je proefschrift?’, vroeg Karel.

‘Halverwege, denk ik. Ik moet een paar forse stappen zetten. Vandaar dat ik me hier met een berg literatuur heb teruggetrokken voor een maand.’

‘Een hele maand? Dat is lang.’

‘Ja, en ik ben niet eens veel opgeschoten, helaas, terwijl ik er al tweeënhalve week zit. Hoelang zit jij hier dan?’

‘Tot dit weekend. Ik zit er maar een week. Ik ben hier vooral om de zaak af te ronden. Dat ging thuis niet goed. Maar ik denk dat ik nu eind deze week klaar ben.’

‘Wat goed! Ik wou dat ik ook zover was.’

*

Niet veel later zat Karel in de auto bij de vrouw, die eerst nog wat groenten had gehaald bij het kleine lokale supermarktje, dat een klein stukje van de bakker af zat. Ze hadden zich intussen aan elkaar voorgesteld:

‘Julia.’

‘Ik heet Karel.’

Om op de bijrijdersstoel te kunnen zitten, had Karel

eerst nog een stapel boeken naar de achterbank moeten verplaatsen.

‘Moet ik nog allemaal doornemen’, zei Julia.

De weg terug naar het park liep door een bosrijk gebied. Karel had op de heenweg het slingerende wandelpad genomen dat langs deze weg was aangelegd. De rijweg was een stille weg, een slechte weg, met veel gaten erin, met grind her en der. Het was zo’n weg die je het gevoel geeft dat je in een streek bent waar zelden iemand komt en dat het de Romeinen zijn geweest die voor het laatst aan de weg hebben gewerkt en dat er na hun vertrek geen hand meer naar uitgestoken is.

Julia reed met een snelheid die paste bij de weg. Karel moest aan Erica uit het tv-programma *Chateau Meiland* denken. Die zou in deze rustige weg een racecircuit hebben gezien. Julia deed het juist heel rustig aan. Het was maar een kort stukje naar het vakantiepark, maar doordat ze niet hard reed, waren de gangbare triviale kennismakingsvragen al gesteld en beantwoord nog voordat de parkeerplaats van het park weer was bereikt. Zo hadden ze al ontdekt dat ze in Nederland niet ver van elkaar woonden. Julia in Doetinchem, hij in Dieren.

Het oprukkende coronavirus was ook ter sprake gekomen. Julia zei dat ze er bang voor was. Misschien ging ze wel een week eerder naar huis. Ze had thuis een vriendin zitten die zich eveneens ongerust maakte.

Toen ze op de parkeerplaats uitstapten, vroeg Karel: 'Hoe heet de hond van het park nu precies?'

'Doet', antwoordde Julia, 'en dat schrijf je op z'n Frans, dee-o-u-tee-ee.'

'Twijfel', zei Karel.

'Ja, Doute', reageerde Julia, 'maar veel twijfel zit er toch niet in bij die hond.'

'Ik zag je zondag met hem spelen.'

'Ja, leuke hond is het.'

'Nou, in ieder geval bedankt voor de lift.'

'Graag gedaan.'

Ze staken als afscheidsgroet allebei hun rechterhand even op. Julia liep het receptiegebouwtje binnen. Karel hoorde Doute blaffen. Hijzelf liep direct naar zijn bungalow.

Hij wilde deze dag zijn hele proefschrift nog eens doorlezen en de definitieve versie van de samenvatting schrijven. Hij zou nu extra op de leestekens gaan letten. Meestal zette hij ze op gevoel. Een punt, een vraagteken en een uitroepteken, die leverden natuurlijk geen problemen op. En aanhalingstekens evenmin. Waar die moesten staan, was voor Karel wel duidelijk. Bij komma's, puntkomma's en dubbele punten was hij veel minder zeker. Toch had hij nooit de moeite genomen de regels ervoor daadwerkelijk te leren. Zoveel schreef hij ook niet. Heel af en toe een artikel in een wetenschappelijk tijdschrift. Maar hij wist dat de mensen voor wie